

Između sebe i Svega: odrediti za sebe to mjesto, dopustiti sebi to mjesto to je neprestano održavati onu nužnu udaljenost, bitnu i bolnu, koja daje mogućnost jeziku da se postavi kao mjera tog udaljenja, potvrdi kao mogućnost i kao prostor dodira osjetilnog i intelektualnog, kao jezičak njihova ravno-vjesja, pa time dakle bude jedini jezik za pjesmu; izdajući svoju osnovnu namjeru da saopćava i komunicira, on postaje u sebi sav i konačan, odražen u brojnim mogućnostima svojih preobraženja, nalik k sebi svinutu ogledalu koje u beskonačnost umnožava svoje svjetlosno Ništa što mu je jedini sadržaj dovoljan da se u činu suočenja raširi do tačke nepostojanja. Pjesnik na taj način postaje živi fokus, sabirište sitnica značenja, u svakom trenutku jednako udaljen od krajnjih granica mogućnosti za kojima poseže, jednako onemogućen, čežnjiv hlepeći ka „*kratkovjekoj riječi*“ udaljujući svijet od sebe onoliko koliko mu se u bijegu primakao, zauzima Opasno mjesto. Pjesnik je beskonačna šetnja kruga koji se njime samim izdvaja iz neograničenog.

*Koliko ćeš se udaljiti
o moj daleki svijete
dok sebe stvorim
da tebi nalik
u ovaj tu kročim.*

(Aporija I)

Nakon što je ovako shvatila mogućnosti pjesnika i svijeta koji ga uvjetuje, Marija Peakić-Zaja osjeća neprestanu potrebu za suočavanjem s proteklom, za suočenjem s činom što jednom učinjen, zahtjeva susret s jezikom u kojemu se pređeno pohranjuje, ona je neprestano okrenuta „*predjelu vraćanja*“, otvorena životu kao budućnosti mogućeg, neprestano je zagledana u tačku polaska, u nultu tačku vremena, okrenuta putu na kojemu je svaka stopa sazdana od nepostojećeg, od tek sad prepoznatljivog koje vraćeno natrag u jezik osvetljava svoj „*prvi pad*“.

*Treba se vratiti
lososovim povratkom
krvareći stijenje od tebe sazdane
tvoj mrtvi sprud krećnih naslaga
Prepoznati treba na povratku
to odraslo nepomjerje
u koralji začeto pri prolasku.
Uspeti se treba sječivom vodopada
sječen od besmisla
do najtanje i obične
svjetlosne trake u sunčevom snopu
sječen svojim prvim padom
kojemu si svinut
i užiljubljen uvijek.*

(Predjeli povratka)

Ovaj „*Lososov povratak*“, uspon uz vodopad govori riječito o odvažnosti i moralnoj hrabrosti pjesnikinje unutar njene samotne pustolovine. Pruža, u stvari, naslućene mogućnosti novog pada „*kojemu si svinut*“ kao neminovnost, kao način prisustvovanja. Nije to pad iz prvobitne čistoće u grijeh, nije na samozadovoljstvo palog anđela, nema taj pad drugih oznaka izvan jezika, čini se to pad u govor, posljednje odmorište „*kojemu samo prošlost dolazi ususret*“, a on stoji kao garancija nužne distance između pjesnika i Svega, kao biće između egoga i svijeta, nalik tijelu umetnutom među ruke koje su „*napustile stvari*“,

*a treće nema
a treće nema
da počne od početka.*
(Gašenje ruku)

Iz potrebe da se sadašnje objašnjava i mjeri svakim trenutkom proteklog, da se određuje nepostojećim rada se jedan osjetno prisutan bol koji podignut u jezik postaje bol i ljepota pjesničkog izričaja pa odatle vraćen u život ozaruje i prošlost i sadašnjost u jedinstvenom činu izjednačenja u kojemu postaju prepoznatljiviji raznoliki i jedva nazrivi oblici Sebe na koje pjesnik pristaje ili je u oporbi s njima ne mireći se ni s čim

LUKO PALJETAK

krajolik unutrašnjih modrica

— Marija Peakić-Zaja:
„*Tako nastaje sunce*“
„*Mladost*“, Zagreb 1969

što bi ga konačno odredilo, pa tako sputalo mogućnost spasonosne daljne pretvorbe koja je opet jezik. Tako pjesništvo Marije Peakić-Zaje postaje pejzaž „*unutrašnjih modrica*“.

*Treptim bolnom igrom
iznutra modrice
tijelo me sputava.*

(Granica)

Potruga je to za riječju „*koja me traži sa dalekih voda*“, način propuštanja bitka u unutrašnje biće, vodi nas k slici školjke, jednoj od mnogih lirskih preobrazbi koje „*ja*“ u jeziku slika iznalazi da bi se što potpunije iskazalo upravo tamo gdje prestaje jasno značenje pojma a počinju neizbrojivi slojevi neuhvatljivog, nejasnog fleksibilnog smisla; ulazimo tako u čistu metaforu, „*u viši oblik značenja koji se nalazi u nerazumljivosti*“. (Pedro Salinas).

*ona napokon zinu
svojom polomljenom čeljusti
iz koje izcuri slap
njenog hladnjikavog vodenog daha.
Kad oprae veliki bijeli biser
od njene krvi*

*rekoše kako je jako čudno
da se školjke same ne otvore
kad ih taj kamen toliko boli.
Ovaj kamen je zla zvijer
on raste od krvi*
(Uz smrt jedne školjke)

Sam govor suočen odjednom s vlastitom moći, izbrusen u tom sudaru svladava po sebi otpor tijela („*tijelo me sputava*“) radajući „*zlu zvijer*“, veliki bijeli biser. Ova pjesma tako postaje „*formula*“ pjevanja. Metaforično izražena poetika Marije Zaje. U srcu bisera uvijek postoji bezvrijedan kamačak nasilno prodro u školjku, čijom se bolnom izlučevinom oplemenjuje, uobličava do bisera koji zatim uništava školjku jer izaziva žudnju lovca, priziva njegov nož, u sjajnom nizu bogate ogrlice nastavlja svoj put na kome se u nedogled nižu rane. Kad razriješimo metaforičnost ove pjesme vidimo da je ona na svoj način formula lirskog postupka, shvaćanje sudbine pjesme uopće.

*čvrsto stisnuvši
veliki bijeli biser na grudi
u koje on za tren uraste
crveno rubeći
oblik rastuće smrtne rane.*
(Uz smrt jedne školjke)

Poniranje u život vodi u susret zrelosti koja prijete, baca sjenu i izobličuje privide života, baca tragičnu jasnoću na stvari od kojih jezik bježi. Upravo zbog toga „*uzaludna je zrelost*.“ Ovo nije nikakav vapaj za prvotnom nevinošću, za izgubljenom djetinjom slikom svijeta, samo je zahtjev za drukčijim iskustvom koje se stiče kroz govor pjesme, za neprestanim istraživanjem mogućeg.

*Sve je napokon vidljivo
i do blještavila jasno
tek ja evo neosjetljivo postajem
kao i dragi kamen
lijep i zao u živom mesu zemlje.*

(Kažnjena u snu)

Bijeg od zrelosti vodi u san u kojemu svejedno nema spokoja. Nije to san u kojemu se sniva „*to je san sinteza, „san o nemogućem susretu*“, san kao prostor u koji se pjesnik pokušava smjestiti ne izjednačujući se ni sa snom niti sa stvarima izvan njega, u neprestanom mimoilaženju s trenucima za koje tek kasnije, mjereći ih drugim isto toliko mimoilaznim trenucima spoznaje da su bili pravi, pa tako izgubljeno, nepostojeće dobiva vrijednost jedinog.

*Između sna i nas
isuviše su velika potomuća
i nema onoga koji se odrekao izgubljenog
da počne od danas.*

To je povratak vremena za kojim žudi ljudsko iskustvo suočeno sa iskustvom smrti. Slijede pitanja potaknuta spasonosnom sumnjom, pitanja koja se ne boje vlastitog straha, koja su način spoznanja.

*Dostaje li vremena za prisjećanje
dostaje li snage za istovetan poraz*

(Aporija VI)

*Otkuda taj strah
i nečist
koje i nesvesna zazire
zavarana uz zbjegove.*

(Aporija V)

Bol u ovoj knjizi proizilazi iz sudara sa stvarima za kojima lirski senzibilitet poseže mijenjajući ih, izobličavajući, apsorbirajući ih vlastitom glađu koja nije niukoliko samo glad žene. Rekao bih prije da je to, (a to je ono najznačajnije što ovu pjesnikinju čini modernom) glad i ljubopitljivost jezika. Ima u tom bolu nešto sladostrasno i lijepo jer vodi „*u jednu oplodnju*“ koja se izdiže i nad samo značenje tijela.

Postoji uza sve to u ovoj knjizi konstantno i promišljeno nepovjerenje u jezik.

*Pa i ovo što sada govorim
i sve što sjemenom stvaram
besplodno gine
golim i beskrajnim tjemnom
i zaborav je iz kojega
oduvijek izlazim.*

(Metamorfoza)

To nepovjerenje pjesnikinju upućuje u potragu za sakrivenim i nedokučenim mogućnostima govora koje se naziru negdje između Sebe i Svega kao živa draž, kao sireni pjev velike pustolovne a jedine i spasonosne riječi koja je sve, koja dijeli samoću sa svojim pjesnikom koji zaziva i spašava iz pragla vremena.

*Služiti zamišljenom putovanju jedino je
što mi preostaje:*

*zatvorivši oči usčuvati hrabrost
stalnog zazivanja.*

(Aporija III)

Tako nastaje sunce metafore.

Neka mi se na kraju ovih promišljanja povodom knjige Marije Peakić-Zaje dopusti jedna prispođba: duh zaronjen u jezik istisne onoliko značenja kolika mu je vlastita zapremina.